

अर्ध न्यायिक प्रकरणात दिलेल्या
आदेशांची अंमलबजावणी करण्यासंदर्भात
क्षेत्रीय महसूली प्राधिकारी व अधिकारी
यांना दिशानिर्देश देण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: न्यायाप्र- २०२१/प्र.क्र.११६/ज-१ अ
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक: १८ जानेवारी, २०२२.

वाचा -

१. शासन परिपत्रक, महसूल व वन विभाग, क्रमांक जमीन-२०१९/प्र.क्र.१७९/
ज-१अ, दिनांक १३/९/२०१९
२. मा. उच्च न्यायालय, मुंबई येथील रिट पिटीशन क्र.५०४६/२०२१ मधील
दिनांक ७/९/२०२१ चे आदेश

प्रस्तावना -

मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी संदर्भाधीन रिट पिटीशन क्र.५०४६ / २०२१ मध्ये दिनांक ०७/०९/२०२१ रोजीच्या आदेशात नमूद केल्यानुसार, जिल्हाधिकारी, पुणे यांचे दिनांक ०६/०९/२०१० रोजीचे परिपत्रक व विभागीय आयुक्त, पुणे यांचे दिनांक १५/१२/२०१० रोजीचे परिपत्रक यांमध्ये देण्यात आलेल्या सूचनांच्या अनुषंगाने क्षेत्रीय स्तरावरील महसूली अधिकाऱ्यांमार्फत होत असलेल्या कार्यवाहीच्या अनुषंगाने राज्य स्तरावर सविस्तर एकत्रित सूचना देण्याबाबत आदेशित केले आहे. तसेच, एका प्रकरणात मा.लोकायुक्त यांच्याकडे झालेल्या सुनावणी दरम्यान मा.मंत्री (महसूल) व मा.राज्यमंत्री (महसूल) यांच्याकडील अर्धन्यायिक प्रकरणातील आदेशही रितसररित्या विभागामार्फत क्षेत्रीय कार्यालयांना कळविण्याबाबत आदेशित केले आहे.

काही प्रकरणांतील निकालांची अंमलबजावणी करताना असे निदर्शनास आले आहे की, बहुतांश वेळा अपिल/पुनरिक्षणाचा अंतिम निकाल झाल्यानंतर, पुढील अपिल मुदतीच्या आधीच प्रकरणात अंमलबजावणी करण्यात येते. त्यामुळे प्रकरणात कायदेशीर गुंतागुंत निर्माण होतात. तसेच संबंधित पक्षकारांना आर्थिक, मानसिक ताण तणावांना सामोरे जावे लागते व यामध्ये महसूल विभागाची प्रतिमाही खराब होते.

त्यामुळे, क्षेत्रीय स्तरावर असलेल्या सगळ्याच अर्धन्यायिक कामकाजात पारदर्शकता व सुसूत्रता यावी यासाठी क्षेत्रीय स्तरावर सध्याच्या कार्यपध्दतीचे अवलोकन करता, महसूली प्राधिकारी व अधिकारी यांना सर्व अर्धन्यायिक प्रकरणी कार्यवाही करण्यासाठी सूचना देण्याबाबतची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक -

महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ व महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिकार अभिलेख आणि नोंदवह्या (तयार करणे व सुस्थितीत ठेवणे) नियम, १९७१ मधील तरतूदीन्वये प्राप्त अधिकारानुसार, अर्धन्यायिक कामकाजात पारदर्शकता व सुसूत्रता यावी यासाठी क्षेत्रीय स्तरावरील सध्याच्या कार्यपध्दतीचे अवलोकन करता, सर्व महसूली प्राधिकारी व अधिकारी यांना अर्धन्यायिक प्रकरणी कार्यवाही करण्यासाठी खालीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत आहेत :-

- १) अर्धन्यायिक कामकाजामध्ये ज्या दिवशी अथवा ज्या तारखेला अंतिम आदेश / स्थगिती आदेश पारीत झालेला असेल त्याच दिवशी सदर आदेश शासनाच्या eqjcourts.gov.in या संकेतस्थळावर प्रसिध्द करणे आवश्यक राहिल.
 - २) ज्यावेळी नवीन प्रकरण दाखल होते त्यावेळी संबंधीत पक्षकार, वकील यांचा भ्रमणध्वनी क्रमांक घेऊन तो शासनाच्या “eqjcourts.gov.in” या संकेतस्थळावर upload करणे आवश्यक राहिल जेणे करून, प्रकरणाचा जेव्हा अंतिम निकाल होईल तेव्हा झालेल्या आदेशाबाबत त्यांना Message द्वारे निकालाची कल्पना होऊ शकते. यामध्ये संबंधित पक्षकार तात्काळ निकालाची प्रत काढून झालेल्या आदेशाबाबत पुढील कार्यवाही करणेसाठी त्याचा मार्ग सुकर होईल.
 - ३) अपिल/पुनरिक्षण/पुनर्विलोकन आदेश निर्गमित झाल्यानंतर जो अनुज्ञेय अपिल कालावधी आहे तो संपुष्टात आल्यावरच प्रकरणी आदेशाची अंमलबजावणी करावी जेणे करून प्रकरणात अधिक गुंतागुंत होणार नाही. तथापि, ज्या अर्धन्यायिक आदेशांमध्ये आदेशांच्या अंमलबजावणीबाबत विशिष्ट सूचनेचा उल्लेख असल्यास त्याप्रमाणे अर्धन्यायिक आदेशाची अंमलबजावणी करणे बंधनकारक असेल.
 - ४) अर्धन्यायिक कामकाजात बहुतांश प्रकरणे हे वरिष्ठ पातळीवरून अंशतः मंजूर करून, अधिक चौकशीसाठी कनिष्ठ कोर्टाकडे पाठविण्यात येतात. परंतु अशा प्रकरणांच्या बाबतीत, त्यामध्ये दिलेल्या कालावधीत फेरचौकशी झाली किंवा नाही याची पडताळणी केली जात नाही. त्यामुळे अशी प्रकरणे वर्षानुवर्षे फेरचौकशीसाठी तशीच पडून राहतात व पक्षकारांना यामध्ये तात्काळ न्याय मिळत नाही. यासाठी सर्व महसूली प्राधिकारी व अधिकारी यांनी अशा प्रकरणांचा त्यांच्या पातळीवरून पारित केलेल्या आदेशांच्या अनुषंगाने सतत पाठपुरावा करणे आवश्यक आहे.
 - ५) मा.मंत्री (महसूल) अथवा मा.राज्यमंत्री (महसूल) स्तरावर अर्धन्यायिक प्रकरणांमध्ये दिले जाणारे स्थगिती आदेश अथवा अंतरिम अथवा अंतिम आदेशाची अंमलबजावणी या विभागाच्या संबंधित कार्यासनांकडून रितसररित्या क्षेत्रीय कार्यालयांना कळविल्यानंतरच करण्यात यावी.
०२. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०२२०११८१६५६०९९७१९ असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(रमेश चव्हाण)

सह सचिव, महसूल व वन विभाग

प्रत,

१) मा.राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई,

- २) मा.मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मुख्यमंत्री सचिवालय, मंत्रालय, मुंबई,
- ३) मा. मंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२,
- ४) मा.विरोधी पक्षनेता (विधान सभा/ विधान परिषद) यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई-४०० ०३२,
- ५) मा. राज्यमंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२,
- ६) मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई-३२,
- ७) प्रधान सचिव, विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई-३२,
- ८) महालेखापाल, लेखा व अनुज्ञेयता/लेखापरिक्षा, महाराष्ट्र राज्य (१.) मुंबई,
- ९) महालेखापाल, लेखा व अनुज्ञेयता/लेखापरिक्षा, महाराष्ट्र राज्य (२) नागपूर,
- १०) अपर मुख्य सचिव (महसूल) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई-३२,
- ११) सर्व विभागीय आयुक्त,
- १२) जमाबंदी आयुक्त व संचालक, भूमी अभिलेख, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
- १३) सर्व जिल्हाधिकारी /अपर जिल्हाधिकारी,
- १४) माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई-३२,
- १५) सर्व उप विभागीय अधिकारी (प्रांत अधिकारी) / सर्व जिल्हा अधिक्षक, भूमी अभिलेख,
- १६) सर्व तहसिलदार/ सर्व तालुका निरीक्षक, भूमी अभिलेख,
- १७) सर्व सह सचिव /उप सचिव, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२,
- १८) "ज" समूहातील सर्व कार्यासने, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२,
- १९) निवडनस्ती (कार्यासन ज-१ अ), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.